

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

มะเขือเทศเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงความรักที่มีต่อกันจนถูกขนานนามว่า แอปเปิลแห่งความรัก ในแง่เศรษฐกิจและอุตสาหกรรม มะเขือเทศเป็นพืชผักที่มีความสำคัญเป็นอันดับสามของโลก และยังเป็นพืชผักอุตสาหกรรมอันดับหนึ่งของโลกที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้มากมายนอกจากใช้บริโภคโดยตรง มะเขือเทศมักจะนำไปแปรรูปเพื่อใช้บริโภคในรูปแบบต่าง ๆ แต่ก็ยังไม่ถูกทำให้เสียคุณค่าทางโภชนาการไปมากเหมือนพืชผักประเภทอื่น

มะเขือเทศปลูกกันมากในกลุ่มประเทศที่อยู่ชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน แถบยุโรป ตะวันตก และสหรัฐอเมริกา ในประเทศไทยมีการปลูกมะเขือเทศกันมากแทบทุกภาค แต่ส่วนใหญ่ปลูกมากในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะภาคเหนือมีสภาพภูมิอากาศเหมาะสมสำหรับการปลูกมะเขือเทศตลอดปี เนื่องจากมีพื้นที่สูงอุณหภูมิหนาวเย็นเหมาะสำหรับการปลูกมะเขือเทศนอกฤดูการผลิต นอกเหนือจากพื้นที่ราบที่ปลูกมะเขือเทศในฤดูกาลแล้ว

ปัจจุบันตลาดมีความต้องการมะเขือเทศเป็นจำนวนมากตลอดปี และเพิ่มความต้องการขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงกับนำมะเขือเทศแปรรูปจากต่างประเทศเข้ามา เพื่อป้อนโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นอัตราเปอร์เซ็นต์ที่เพิ่มขึ้นต่อปีสูงมาก นอกจากความต้องการด้านบริโภคโดยตรงแล้ว มะเขือเทศยังสามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ซอสมะเขือเทศ น้ำมะเขือเทศ ส่วนผสมอาหารกระป๋อง ทำสับ บูบ การที่เกษตรกรไม่สามารถปลูกเพื่อสนองความต้องการที่มีตลอดปี ทำให้มะเขือเทศที่ปลูกนอกฤดูการผลิตมีราคาสูงถึงประมาณ 7-8 เท่าของราคามะเขือเทศในฤดูกาล ด้วยเหตุนี้เอง เกษตรกรบางส่วนเริ่มหันมาสนใจปลูกมะเขือเทศนอกฤดูการผลิตมากขึ้น เพื่อสนองความต้องการของตลาดที่มีอยู่และทำกำไรให้กับตน ประกอบกับการปลูกมะเขือเทศในฤดูกาลบางครั้งก่อให้เกิดปัญหามะเขือเทศล้นตลาด ราคาขายที่ได้จึงต่ำมาก ดังนั้นการหันมาสนใจการปลูกมะเขือเทศนอกฤดูการผลิต จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่ควรศึกษาเพื่อส่งเสริมให้มีการลงทุนปลูกมากขึ้น

ขณะนี้ยังไม่มีหน่วยงานราชการใดที่ทำการศึกษารื่องต้นทุน และอัตราผลตอบแทนจากการปลูกมะเขือเทศอย่างแท้จริง ทำให้เกษตรกรมีความสับสนใจที่จะลงทุนปลูก อย่างไรก็ตามทางรัฐบาลก็ได้ให้ความช่วยเหลือในด้านการศึกษาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปลูกมะเขือเทศ ปัจจุบันการปลูกมะเขือเทศในฤดูกาลมีราคาขายต่ำ เนื่องจากมีปริมาณมะเขือเทศออกสู่ท้องตลาดเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นปัญหาที่รัฐบาลควรหาทางแก้ไขเพื่อลดความเดือดร้อนของเกษตรกร อันเป็นเหตุที่ทำให้เกษตรกรจะหันไปปลูกพืชอื่น และปัญหาที่ตามมาคือโรงงานแปรรูปมะเขือเทศก็จะประสบปัญหาขาดแคลนมะเขือเทศป้อนโรงงาน ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามะเขือเทศเป็นพืชที่ควรได้รับการส่งเสริมให้มีการปลูกเพื่อเพิ่มผลผลิตที่จะตอบสนองความต้องการในช่วงเวลาที่เหมาะสมอย่างถูกต้องตลอดทั้งปี และลดการนำเข้าให้มัน้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่จะหาข้อสรุปถึงแนวทางในการลงทุนที่จะให้เกษตรกรหันมาปลูกมะเขือเทศนอกฤดูให้มากขึ้น เพื่อสนองความต้องการของตลาดในช่วงเวลานั้น ข้อสรุปจะเป็นแนวทางที่บอกถึงผลดีหรือไม่ และควรเป็นไปในลักษณะใดเมื่อเทียบกับการปลูกในฤดูกาล โดยเฉพาะในพื้นที่สูงที่สามารถทำการปลูกได้ดี เนื่องจากสภาพภูมิอากาศหนาวเย็นเหมาะที่จะปลูกมะเขือเทศนอกฤดูกาล ขณะนี้มะเขือเทศยังเป็นพืชชนิดหนึ่งที่บรรจุในแผนการปลูกพืชทดแทนพื้นที่ควรแนะนำให้ชาวไทยภูเขาได้หันมาปลูกแทนพื้นที่ โดยเฉพาะการปลูกนอกฤดูกาล ซึ่งทางรัฐบาลควรให้มีการส่งเสริมเผยแพร่ข้อมูลและหลักวิชาการต่าง ๆ อย่างจริงจัง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อทราบถึงสภาพการปลูกมะเขือเทศในฤดูกาลและนอกฤดูกาลโดยทั่วไปในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความแตกต่างทางด้านต้นทุนและอัตราผลตอบแทนจากการปลูกมะเขือเทศในฤดูกาลกับนอกฤดูกาล
3. เพื่อสรุปปัญหาและอุปสรรคในการปลูกมะเขือเทศในฤดูกาลกับนอกฤดูกาล พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไข ซึ่งรวมถึงปัจจัยที่มีผลสนับสนุนการปลูกมะเขือเทศด้วย

ขอบเขตการศึกษา

1. คำว่า "ภาคเหนือตอนบน" หมายถึงจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง พะเยา และแม่ฮ่องสอน
2. คำว่า "ในฤดูกาล" หมายถึงฤดูหนาว และคำว่า "นอกฤดูกาล" หมายถึงฤดูร้อน กับฤดูฝน
3. คำว่า "มะเขือเทศ" หมายถึงมะเขือเทศสดเท่านั้น
4. พันธุ์มะเขือเทศที่ทำการวิจัยหมายถึงพันธุ์ VF 134-1-2 ซึ่งเป็นพันธุ์ที่สามารถปลูกป้อนตลาดสดและโรงงานแปรรูปมะเขือเทศ (เกษตรกรผู้ปลูกส่วนใหญ่เรียกว่า พันธุ์เจ)
5. ระยะเวลาที่ออกทำการสำรวจและทำวิจัย ตั้งแต่ 1 ธันวาคม 2526 ถึง 15 ธันวาคม 2527
6. การวิจัยมุ่งที่จะสำรวจในแหล่งพื้นที่การปลูกที่ให้ผลผลิตเพียงพอที่จะจำหน่ายตลาดภายในจังหวัด ซึ่งรวมถึงโรงงานแปรรูปมะเขือเทศ และตลาดกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้แก่ อำเภอสันทราย จอมทอง ฝาง จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอเมืองจังหวัดลำปาง สำหรับการปลูกในฤดูกาล และอำเภอจอมทอง ฮอดจังหวัดเชียงใหม่ อำเภอแม่สรวยจังหวัดเชียงราย อำเภอแม่สะเรียงจังหวัดแม่ฮ่องสอน สำหรับการปลูกนอกฤดูกาล
7. ในการศึกษาต้นทุนการปลูกมะเขือเทศ เป็นการศึกษาถึงส่วนประกอบต่าง ๆ ของต้นทุนการปลูกในฤดูกาลกับนอกฤดูกาล รวมถึงความแตกต่างในส่วนต่าง ๆ ของต้นทุนการปลูกในฤดูกาลกับนอกฤดูกาล มีสาเหตุเกิดจากอะไร และมีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด
8. ในการศึกษาถึงอัตราผลตอบแทนจากการปลูกมะเขือเทศ เป็นการศึกษาถึงอัตราผลตอบแทนในแง่การลงทุนของเกษตรกร การวัดสถานภาพรายได้-ค่าใช้จ่ายของฟาร์ม การวิเคราะห์อัตราผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกริก และเชิงการจัดการฟาร์ม ของการปลูกมะเขือเทศในฤดูกาลกับนอกฤดูกาล รวมถึงการเปรียบเทียบอัตราผลตอบแทนของการปลูกในฤดูกาลกับนอกฤดูกาล มีอัตราผลตอบแทนในแง่ต่าง ๆ ดีกว่ากันเพียงใด และให้ผลสรุปไปในแนวทางเดียวกันหรือไม่ ผลของการวิเคราะห์จะเป็นผลจากการมองในส่วนของอัตราผลตอบแทนแต่ละส่วนเท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงข้อจำกัดอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ มูลค่าวัสดุการเกษตรมีราคาสูงขึ้น อัตราค่าจ้างแรงงานสูงขึ้น ราคาขายมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นลง ปริมาณความต้องการมะเขือเทศในท้องตลาด ฯลฯ

วิธีดำเนินการศึกษาและค้นคว้า

1. รวบรวมและศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่อไปนี้

1.1 จากการออกสังเกตการณ์สภาพทั่วไป ของเกษตรกร

1.2 สืบถามผู้ให้สินเชื่อแก่เกษตรกรในด้านราคา ปริมาณ ปัจจัยการปลูกต่าง ๆ และสืบถามผู้รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรซึ่งได้แก่พ่อค้าและโรงงานแปรรูปมะเขือเทศในด้านราคาปริมาณผลผลิต เพื่อหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับราคาและปริมาณที่ถูกต้อง

1.3 สัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกโดยตรงโดยใช้แบบสอบถามที่แสดงไว้ในภาคผนวกเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ การเลือกพื้นที่ปลูกและตัวอย่างเกษตรกร ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 100 ตัวอย่างสำหรับในฤดูกาลและจำนวน 45 ตัวอย่างสำหรับในแต่ละนอกฤดูกาลโดยเฉลี่ยตัวอย่างในแต่ละอำเภอเท่า ๆ กัน และลักษณะพื้นที่ทำการสัมภาษณ์มีลักษณะดังนี้

1.3.1 เป็นไร่ที่ปลูกมะเขือเทศพันธุ์ VF 134-1-2

1.3.2 เป็นไร่ในตำบลที่ปลูกมะเขือเทศจำนวนมากในอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดที่ระบุไว้ในขอบเขตการศึกษา

2. รวบรวมและศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการค้นคว้าและศึกษาจากเอกสาร หนังสือ และรายงานที่เกี่ยวข้องกับการปลูกมะเขือเทศ รวมถึงการอ้างอิงตัวเลขและสถิติต่าง ๆ จากหน่วยงานและส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ กรมวิชาการเกษตร ศูนย์สถิติการเกษตร กองเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์ สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง เชียงราย ลำพูน แพร่ น่าน พะเยา แม่ฮ่องสอน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบต้นทุนและอัตราผลตอบแทนจากการปลูกมะเขือเทศในฤดูกาลกับนอกฤดูกาล เพื่อเป็นแนวทางที่จะช่วยตัดสินใจลงทุนปลูกมะเขือเทศ
2. เป็นแนวทางในการกำหนดราคาซื้อขายระหว่างเกษตรกรกับโรงงานแปรรูปมะเขือเทศ
3. เป็นแนวทางที่จะเพิ่มผลผลิตสำหรับการบริโภคตลอดปี
4. สามารถนำความรู้จากการศึกษาไปใช้เป็นมาตรการในการกำหนดนโยบายการวางแผนการปลูกมะเขือเทศ ที่สอดคล้องกับลักษณะทางเศรษฐกิจการผลิต ในแต่ละพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น